

~ РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА ~

УДК: 332.02:330.341.1(045)

DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-12-325-21-28>

МОДЕРНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ НА ОСНОВІ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ: АСПЕКТ БАГАТОРІВНЕВОГО ВРЯДУВАННЯ

Білоус О.Ю., кандидат економічних наук, науковий співробітник відділу розвитку регіональних економічних систем, ДУ «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України», м. Одеса, Україна
e-mail: olena.bilous@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5130-1781

Анотація. Метою дослідження є визначення особливостей підходу розумної спеціалізації для управління регіональним економічним розвитком; удосконалень управління регіональним економічним розвитком, внесених концепцією політики розумної спеціалізації; основних положень концепції багаторівневого врядування в контексті запровадження політики розумної спеціалізації; формування рекомендацій для підвищення ефективності управління економічним розвитком територіальних утворень в Україні на засадах смарт-спеціалізації. Показано, що впровадження підходів смарт-спеціалізації в управління економічним розвитком регіонів України сприятиме формуванню регіональної політики на засадах, наближених до методологічних підходів Європейського Союзу, чим прискорить процеси євроінтеграції, збільшить можливості регіонів України отримання коштів з європейських структурних фондів.

Ключові слова: управління економічним розвитком територій, смарт-спеціалізація, багаторівневе врядування

MODERNIZATION OF REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT MANAGEMENT BASED ON SMART SPECIALIZATION: A MULTI-LEVEL GOVERNANCE ASPECT

Olena Yu. Bilous, PhD (Economics), Researcher of the Regional Economic Systems Development Department, State Organization “Institute of Economic&Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Odessa, Ukraine
e-mail: olena.bilous@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5130-1781

Abstract. The aim of the article is to determine the main features of the smart specialization approach for managing regional economic development; improvements in regional economic development management introduced by the concept of smart specialization policy; the main provisions of the concept of multi-level governance in the context of implementing a smart specialization policy; the formation of recommendations for increasing the efficiency of managing the economic development of territorial entities in Ukraine on the basis of smart specialization.

The basic pillars for building multi-level governance for smart specialization are considered: complexity (or hierarchical complexity of governance levels), which is overcome by introducing aspects of learning and negotiation into the strategy development process; emergence (politicians do not know in advance what the expected result of their strategizing is); context specificity (taking into account local specifics); complementarity (complementarity of different levels of governance).

The results of implementing the outlined approaches in the management of EU innovation policy are analyzed, namely ensuring more structured and regular interaction between governance entities; restructuring and/or strengthening existing bodies/networks and expanding participation in governance processes; reorganization of technology transfer and innovation services offered by public and private entities.

It is shown that the introduction of smart specialization approaches in managing the economic development of regions of Ukraine will contribute to the formation of regional policy on the basis of principles close to the methodological approaches of the European Union, which will accelerate the processes of European integration, increase the opportunities for Ukrainian regions to receive funds from European structural funds.

Keywords: regional economic development management, smart-specialization, multilevel governance

JEL Classification: O380; R580

Постановка проблеми. Виклики повоєнного відновлення економіки України актуалізують необхідність пошуку та успішного застосування нових ефективних підходів до управління

економічним розвитком територій на основі передового світового досвіду. Однією з основних проблем соціально-економічного розвитку регіонів Державною стратегією регіонального розвитку України на 2021-2027 рр. (далі – Держстратегія), актуалізованою у серпні 2024 року з метою врахування наслідків повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України та їх впливу на територіальні громади і регіони, визначено неготовність системи управління регіональним розвитком України до процедур та кращих практик управління ЄС [1]. До ключових завдань в цій частині Держстратегією віднесено запровадження багаторівневого управління та координації між різними суб'єктами, що беруть участь у розробленні програм та управлінні коштами ЄС.

З 2014 року в рамках політики згуртування Європейського Союзу попередньою умовою для кожної країни та регіону ЄС щодо отримання фінансової підтримки від Європейських структурних та інвестиційних фондів (ESIF) є розробка національної/регіональної стратегії досліджень та інновацій на основі розумної спеціалізації (S3) [2].

Досягнення стратегічної цілі 1 оновленої версії Держстратегії «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів» передбачається в тому числі за рахунок розроблення та впровадження механізмів підтримки проектів регіонального розвитку, спрямованих на розвиток пріоритетних видів економічної діяльності, визначених на засадах смарт-спеціалізації, а також оновлення напрямів смарт-спеціалізації регіонів України.

Одним з цільових індикаторів Національної економічної стратегії України – 2030 є «розроблення 100 % регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації на засадах смарт-спеціалізації» [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика запровадження в Україні управління регіональним економічним розвитком на засадах смарт-спеціалізації активно досліджується вітчизняними вченими, що відображено в публікаціях [4; 5; 6] та багатьох інших. Останнім часом актуальність цих досліджень посилюється у зв'язку з завданнями повоєнного відновлення та модернізації національної економіки [7] та ін.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим аспект багаторівневого врядування в контексті запровадження вітчизняними регіонами політики розумної спеціалізації залишається поза увагою вітчизняних науковців.

Мета дослідження. Метою дослідження є, базуючись на теоретичних положеннях концепції «багаторівневого врядування», а саме в аспекті поєднання вертикальної та горизонтальної координації різних рівнів управління процесами смарт-спеціалізації в Україні, сформулювати концептуальні положення та практичні рекомендації для підвищення ефективності управління економічним розвитком регіонів.

Основний матеріал. Підхід багаторівневого врядування лежить в основі політики згуртування ЄС, зокрема Стратегія розвитку ЄС до 2020 р. чітко підкреслює необхідність встановлення «постійного діалогу між різними рівнями влади» та розширення підходів партнерства «національних, місцевих та регіональних органів влади, соціальних партнерів», а також зацікавлених сторін і громадянського суспільства" [8], що висвітлене в низці звітів та офіційних документів європейських інституцій, а також у документах, що встановлюють рамки європейської політики регіонального розвитку на основі розумної спеціалізації [9].

Різні автори та організації підходили та визначали багаторівневе врядування (Multi Level Governance – MLG) з різних точок зору, але всі вони мають певні спільні риси. Загалом, MLG розуміється як участь багатьох типів акторів (державних/приватних) у розробці та реалізації політики як формальними, так і неформальними засобами [10]. Традиційні визначення багаторівневого врядування дотримуються вертикального підходу та акцентують на координації/співпраці між наднаціональними, національними та регіональними урядами [11]. Проте останнім часом дискурс політики ЄС щодо MLG почав більш явно використовувати менш ієрархічні та більш мережеві структури, причому MLG описує «колективні процеси прийняття рішень, де повноваження та вплив розподіляються між стейкхолдерами, що діють на різних рівнях управління та в різних секторах політики» [12]. Інша тенденція у розумінні MLG – акцентування на ролі субрегіональних урядів. Вважається, що завдяки залученню субрегіональних рівнів влади до стратегій регіонального розвитку на основі розумної спеціалізації, потенціал цих стратегій щодо залучення суб'єктів підприємницької діяльності збільшується в рази. Тобто розробники політики (центрального рівня управління) визнають свої обмежені знання про контекст її реалізації (регіональний та субрегіональний рівень) та визначають цілі політики через ітеративний процес у співпраці з місцевими агентами [13].

Лареа М. та ін. сформульовано чотири стовпи, для побудови багаторівневого управління для розумної спеціалізації (рис. 1).

Перший стовп: складність. Складність у багаторівневому врядуванні описується як ситуація, коли існує кілька урядів (національних і регіональних, міських рад, адміністрацій округів тощо), які є автономними, але взаємозалежними, і які можуть мати різні погляди на проблеми інновацій, розумну спеціалізацію та багаторівнєве врядування і на те, якими можуть бути рішення; однак ніхто з них не має ієрархічної влади вказувати іншим, що робити. [14; 15]

Рис. 1. Стовпи багаторівневого управління для розумної спеціалізації
Джерело: [14]

Для протистояння цій складності автори пропонують зміну методологічних підходів, які політики використовують для вирішення проблем управління, базуючись на праці Г. Мінцберга та ін. [16], де виділено 10 шкіл стратегічного менеджменту. Так, найпоширенішим методом стратегічного планування є метод, запропонований «школою планування» ("Planning School"), яка пропонує лінійний підхід до вирішення проблем. Це означає, що спочатку політики аналізують проблему, збирають інформацію про пов'язані з нею питання, приймають рішення, а потім здійснюють реалізацію запланованого. Якщо різні рівні влади працюють з цим методом, і є складність, то певні стратегії вступають у конфлікт.

Разом з тим, таких лінійних підходів, як планування, недостатньо і їх потрібно доповнювати іншими. Зокрема, необхідно зосередитися на підходах, які пропонують школи навчання («Learning School») та влади («Power School»). Основна їх відмінність від підходу планування полягає в тому, що це процеси, що виникають. Якщо внаслідок здійснення планування традиційні політики починають діяти лише після того, як вони прийняли відповідне рішення про те, що робити, у стратегіях надзвичайних ситуацій (емерджентних стратегіях) це рішення буде прийнято попутно. «Школа навчання» трактує концепцію стратегії як процес навчання, заснований на практиці, відповідно, згідно з цим підходом, уряди починають діяти та адаптувати свою стратегію за допомогою механізмів навчання. «Школа влади» розглядає процес розробки стратегії як процес переговорів: різні учасники процесу використовують свою владу, щоб намагатися вплинути на процес у тому напрямку, який вони вважають правильним. З цієї точки зору, стратегія виникає в результаті переговорів між різними сторонами.

Другий стовп: виникнення (емерджентність). Планування має бути доповнено емерджентними стратегіями, заснованими на навчанні та переговорах. Визнати, що процес побудови MLG є емерджентним, означає визнати, що політики не знають, яким є очікуваний результат їх стратегії розумної спеціалізації. Той факт, що для них неможливо знати, яким буде результат процесу навчання та переговорів, доки вони насправді не навчаться та не проведуть переговори, нелегко для політиків, оскільки вони часто змушені чітко пояснювати, якими мають бути результати політики.

У випадку емерджентності на основі навчання та переговорів простори та процедури для навчання та переговорів створюються за допомогою фасилітації. Щоб нова політика працювала належним чином, вона потребує потужних мереж сприятливих учасників.

Третій стовп: специфічність контексту (місцевий контекст). Специфічність контексту означає, що стратегії S3 та їхні домовленості MLG в кожній місцевості мають виконуватися по-різному. Стейкхолдери на кожній території знаходять рішення, адаптовані до контексту кожної місцевості. Деякі контекстуальні умови можна відносно легко виявити, наприклад, розмір країн і регіонів, їх центральне або периферійне положення, їх класифікація як передових або відсталих територій або навіть щільність їхньої регіональної інноваційної системи. Але є й інші обставини, які можна описати як «м'які» контекстуальні умови, які важче виявити чи діагностувати, проте вони відіграють вирішальну роль. Різні м'які здібності можна об'єднати в одну концепцію: колективне знання [15]. Знання означає знання в дії. Специфіку кожної території неможливо знайти в запасі знань, сформованих документами, планами та документами, які описують, аналізують, інтерпретують або пропонують, як виконувати MLG у кожному місці. Важливо взяти до уваги, що жодні консультаційні чи дослідницькі методи не підійдуть, коли для вирішення складних проблем потрібне колективне знання за допомогою надзвичайних (емерджентних) стратегій.

Уряди повинні враховувати такі принципи:

а) Побудова колективного знання в кожному контексті вимагає участі членів усіх рівнів управління, залучених до MLG, і ті, хто не беруть участі, не поділяють можливості, незалежно від того, наскільки добре інші можуть «інформувати» їх про це.

б) Отже, дослідники та консультанти можуть допомагати створювати колективні знання, але лише за допомогою методологій участі, де вони є частиною процесу як ще один актор, який може навчатися. Методології, які мають на меті спочатку створити знання поза контекстом програми, а потім перенести їх у контекст програми, не працюють. З цієї причини дослідники та консультанти не можуть побудувати колективне знання для різних урядів, які беруть участь у MLG, а можуть побудувати його лише разом з ними.

Четвертий стовп: Взаємність (комплементарність). Взаємне визнання між різними рівнями управління є важливим фактором у процесах розумної спеціалізації. Досягнення взаємності – це в процес, у якому визначаються ролі та будується довіра. Хоча в літературі підкреслюється роль регіональних урядів, у багатьох країнах за розробку та впровадження стратегій розумної спеціалізації переважно відповідають національні уряди (див. табл. 1), а субрегіональні уряди зазвичай не визнаються відповідними учасниками. Головна ідея – уникнути тлумачення MLG як суперпозиції реплік регіональних або національних урядів у меншому масштабі. Важливо, щоб кожен знайшов свою власну унікальну роль у системі, не створюючи автаркічних стратегій S3 на різних рівнях, які стикаються, а не підсилюють одна одну. Важливо розуміти, що здатність до стратегічного мислення існує на кожному рівні органів управління.

Таблиця 1

Територіальний рівень, який відповідає за розвиток розумної спеціалізації
у країнах-членах ЄС¹

Рівень уряду, відповідального за розвиток розумної спеціалізації	Держава-член ЄС
Тільки національний	Болгарія, Хорватія, Кіпр, Естонія, Угорщина, Ірландія, Литва, Латвія, Люксембург, Мальта, Словаччина, Словенія
Тільки регіональний	Бельгія, Данія, Фінляндія, Франція, Нідерланди, Велика Британія
Як національний, так і регіональний	Австрія, Чехія, Німеччина, Греція, Італія, Польща, Португалія, Румунія, Іспанія, Швеція

Джерело: [14]

Наступним кроком нашого аналізу є – з'ясувати яким чином відбувається модернізація системи управління національною економікою на засадах смарт-спеціалізації в аспекті багаторівневого врядування.

В основі управління розумною спеціалізацією лежать декілька аспектів. Найбільш важливим є залучення до управління через процес підприємницького відкриття (Entrepreneurial Discovery Process – EDP) усіх зацікавлених сторін, де, згідно методології розумної спеціалізації, до підприємців відносяться усі стейкхолдери регіону – представники наукових кіл, бізнесу, громадського та державного сектору, які демонструють у своїй

¹ - Дані станом на кінець бюджетного періоду 2014-2020 рр.

діяльності підприємницьку поведінку, що має гарантувати інклюзивність стратегій та їх відповідність реаліям регіону.

Наступний аспект – дотримання балансу між централізацією та децентралізацією управління. Хоча централізоване прийняття рішень може забезпечити узгодженість між регіонами, воно може не враховувати регіональні особливості. Може статися так, що розгляд розумної спеціалізації окремих регіонів з точки зору країни зведеться до агрегування окремих секторів замість зосередження на технологіях, які можуть становити глобальну конкурентну перевагу. І навпаки, повністю децентралізований підхід хоч і реагує на місцеві потреби, може зіткнутися з проблемами з точки зору ширшого стратегічного узгодження [9].

Третій аспект – забезпечення управлінської ефективності. За результатами впровадження політики розумної спеціалізації здійснено низку досліджень, зокрема і тих, що оцінювали її управлінську складову [17; 18; 19]. У червні 2020 р. командою платформи розумної спеціалізації (S3 Platform) було запущено опитування, що збило первинну інформацію про досвід впровадження розумної спеціалізації за результатами бюджетного періоду 2014-2020 рр. Дані опитування включають 79 дійсних відповідей з 19 країн ЄС, 9 відповідей від національних органів влади та 70 від регіональних. Крім того було проведено 18 тематичних досліджень із 7 країн ЄС (Німеччина, Іспанія, Фінляндія, Угорщина, Італія, Польща, Словенія). Було детально досліджено 3 основні важливі сфери управління розумною спеціалізацією [17]: створення ефективного органу управління розробкою та впровадженням розумної спеціалізації; розвиток горизонтальної і вертикальної координації; розвиток навичок та ресурсів. Результати представлено на рис. 2.

Рис. 2. Основні зміни, внесені в управління інноваційною політикою завдяки розумній спеціалізації

Джерело: [19]

Головним напрямом модернізації управління регіональним економічним розвитком внаслідок впровадження політики розумної спеціалізації, згідно з результатами цих досліджень, є зміцнення мереж учасників, залучених до політичного процесу та більш інклюзивний характер управління. Найбільш періодичною зміною, про яку повідомляють національні та регіональні органи влади, є більш структурована та регулярна взаємодія між суб'єктами. Після цього йде реструктуризація та/або посилення існуючих органів/мереж і розширення участі в процесах управління. Менш поширеними є такі трансформації регіональної/національної інноваційної системи як реорганізація трансферу технологій та інноваційних послуг, які пропонують державні та приватні суб'єкти.

Висновки. Неготовність системи управління регіональним розвитком України до процедур та кращих практик управління ЄС визначено Держстратегією регіонального розвитку на 2021-2027 рр. однією з основних проблем соціально-економічного розвитку. Модернізацію управління регіональним економічним розвитком в Україні доцільно здійснювати на основі новітніх концептуальних підходів, що використовуються в європейській політиці. Таким, зокрема, є підхід розумної спеціалізації. Управління на основі розумної спеціалізації базується на обов'язковому врахуванні в стратегіях регіонального розвитку місцевого контексту, що забезпечується за рахунок участі в управлінні зацікавлених сторін і

громадянського суспільства. Саме це є змістом сучасного розуміння багаторівневого врядування, де, до традиційного вертикального підходу (наднаціональний-національний-регіональний-субрегіональний рівні), додаються горизонтальні рівні (на основі участі та створення мереж). Базовими стовпами для побудови багаторівневого управління для розумної спеціалізації є: складність (або ієрархічна складність рівнів управління), подолання якої відбувається за рахунок внесення в процес розробки стратегії аспектів навчання та переговорів); емерджентність/виникнення (полягає у тому, що політики наперед не знають, яким є очікуваний результат їх стратегування); специфіка контексту (урахування місцевої специфіки); комплементарність (взаємодоповнюваність різних рівнів управління). Запровадження окреслених підходів в управління інноваційною політикою ЄС забезпечило більш структуровану та регулярну взаємодію між суб'єктами управління; реструктуризацію та/або посилення існуючих мереж і розширення участі в процесах управління; сприяло реорганізації трансферу технологій та інноваційних послуг, які пропонують державні та приватні суб'єкти. Впровадження підходів смарт-спеціалізації та багаторівневого врядування в управління економічним розвитком регіонів України сприятиме формуванню регіональної політики на засадах, наближених до методологічних підходів ЄС, чим прискорить процеси євроінтеграції, та збільшить можливості регіонів України щодо отримання коштів з структурних фондів.

Список літератури

1. Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2024 рр.: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.08.2024 № 940. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/940-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.12.2024).
2. Schmidt J. EU Cohesion Policy: A suitable tool to foster regional innovation? Bertelsmann Policy Paper. 2019. URL: https://aei.pitt.edu/102430/1/EZ_Policy_Brief_Cohesion_2019_ENG.pdf (дата звернення 01.09.2024).
3. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України, 3.03.2021 № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25> (дата звернення 01.12.2024).
4. Смарт-спеціалізація регіонів України: методологія та прагматика реалізації: монографія / наук. ред. І.З. Сторонянська; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАНУ». Львів, 2022. 424 с.
5. Політика згуртованості регіональних економічних систем: теорія та практика: монографія / [Буркинський Б.В., Лайко О.І. та ін.]; за наук. ред. О.І. Лайка; НАН України, ДУ «Ін-т ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України» - Одеса: ДУ «ІРЕЕД НАНУ», 2024. С. 206-252.
6. Снігова О.Ю. Smart-спеціалізація та stupid-реалізація в Україні. URL: https://zn.ua/ukr/economics_of_regions/smart-specializaciya-ta-stupid-realizaciya-276489_.html (дата звернення 12.11.2024).
7. Антонюк В. П. Потреба відбудови економіки регіонів України та роль смарт-спеціалізації в її забезпеченні. Вісник економічної науки України. 2024. № 1. С. 150-159. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2024.1\(46\).150-159](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2024.1(46).150-159) (дата звернення 05.12.2024).
8. European Parliament: DG Internal Policies of the Union, Bachtler, J., Radzyner, A., Granqvist, K., Mendez, C. et al. An assessment of multilevel governance in cohesion policy 2007-2013. Volume I, Study, Publications Office, 2014. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2861/53068>. (дата звернення 16.11.2024).
9. Gianelle, C., Kyriakou D., Cohen C. and Przeor M. (Eds.) Implementing Smart Specialisation: A Handbook, European Commission, Brussels, 2016. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC102764> (дата звернення 21.10.2024).
10. Wibisono, E. Multilevel governance and Smart Specialization in EU regions: An evidence-based critical review. European Journal of Government and Economics. 2022. Vol. 11. Iss. 2, pp. 234-250.
11. Barca, F. Agenda for a reformed cohesion policy. European Communities Brussels, 2009. URL: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/regi/dv/barca_report_barca_report_en.pdf (дата звернення 13.12.2024).
12. European Commission. Local and Regional Partners Contributing to Europe 2020: Multi-level governance in support of Europe 2020. Brussels, 2015. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/studies/mlg_report_20150401.pdf (дата звернення 12.12.2024)

13. Aranguren, M.J., Morgan, K. and Wilson, J. Implementing RIS3: the case of the Basque Country. Orkestra Working Paper. No. 2016/17. URL: <https://www.orkestra.deusto.es/en/investigacion/publicaciones/informes/cuadernos-orkestra/989-implementing-ris3-case-basque-country> (дата звернення 22.11.2024)
14. Larrea, M., Estensoro, M., Pertoldi, M. Multilevel governance for Smart Specialisation: basic pillars for its construction, EUR 29736 EN, Luxembourg: Publications Office of the EU. 2019. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC116076> (дата звернення 17.10.2024)
15. Karlsen, J. and Larrea, M. Territorial Development and Action Research: Innovation Through Dialogue. Gower. Farnham. 2014. URL: https://researchgate.net/publication/261179994_Territorial_Development_and_Action_Research_Innovation_through_Dialogue (дата звернення 14.12.2024)
16. Mintzberg, H., Ahlstrand, B. and Lampel, J. Strategy Safari, The Free Press, New York, 1998. Book Review. URL: https://academia.edu/4727587/Book_Review_Henry_Mintzbergs_Strategy_Safari (дата звернення 11.11.2024)
17. Guzzo, F. and Gianelle, C. The impact of Smart Specialisation on the governance of research and innovation policy systems, Smart Specialisation – JRC Policy Insights, JRC124072. May, 2021. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC124072> (дата звернення 31.10.2024)
18. Almeida, A., Lipinska, K. S3 Governance. Lessons from 2014-2020. Luxembourg: Publications Office of the EU. 2024. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/communities-and-networks/s3-community-of-practice/KN0224596ENN.pdf (дата звернення 15.10.2024)
19. Hegyi, F.B., Guzzo F., Perianez-Forte I. & Gianelle C., The Smart Specialisation Policy Experience: Perspective of National and Regional Authorities. Publications Office of EU. Luxembourg, 2021. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123918> (дата звернення 26.11.2024)

References

1. Kabinet Ministriv Ukrainy (2024) Pro vnesennia zmin do Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2024 rr. [On Amendments to the State Strategy for Regional Development for 2021-2024]: Postanova vid 13.08.2024. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/940-2024-%D0%BF#Text> (accessed 02 December 2024). [In Ukrainian].
2. Schmidt, J. (2019) EU Cohesion Policy: A suitable tool to foster regional innovation? Bertelsmann Policy Paper. Retrieved from https://aei.pitt.edu/102430/1/EZ_Policy_Brief_Cohesion_2019_ENG.pdf (accessed 01 September 2024).
3. Kabinet Ministriv Ukrainy (2021) Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii na period do 2030 roku [On approval of the National Economic Strategy for the period until 2030]: Postanova 3.03.2021 № 179. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25> (accessed 01 December 2024). [In Ukrainian].
4. Storonyanska, I. Z. et al. (2022) Smart-spetsializatsiia rehioniv Ukrainy: metodolohiia ta prahmatyka realizatsii: monohrafiia [Smart specialization of regions of Ukraine: methodology and pragmatics of implementation: monograph]. Lviv, SI "IRS named after M. I. Dolishnyi NASU". [In Ukrainian].
5. Burkynskyi, B.V., Laiko, O.I. et al. (2024) Polityka zghurtovanosti rehionalnykh ekonomichnykh system: teoriia ta praktyka: monohrafiia [The policy of regional economic systems cohesion: theory and practice: monograph]. Odesa: SI "IREED NASU". [In Ukrainian].
6. Snihova, O. Yu. (2018) Smart specialization and stupid implementation in Ukraine. Retrieved from https://zn.ua/ukr/economics_of_regions/smart-specializaciya-ta-stupid-realizaciya-276489_.html (accessed 12 November 2024). [In Ukrainian].
7. Antonyuk, V. P. (2024) The need for rebuilding the economy of the regions of Ukraine and the role of smart specialization in its provision. Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy. No. 1. P. 150-159. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2024.1\(46\).150-159](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2024.1(46).150-159). (accessed 05 December 2024). [In Ukrainian]
8. European Parliament: DG Internal Policies of the Union (2014) Bachtler, J., Radzyner, A., Granqvist, K., Mendez, C. et al. An assessment of multilevel governance in cohesion policy 2007-2013. Volume I, Study, Publications Office. Retrieved from: <https://data.europa.eu/doi/10.2861/53068>. (accessed 16 November 2024).

9. Gianelle, C., Kyriakou, D., Cohen C. and Przeor M. (Eds.) (2016), *Implementing Smart Specialisation: A Handbook*, European Commission, Brussels. Retrieved from <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC102764> (accessed 21 October 2024).
10. Wibisono, E. (2022): *Multilevel governance and Smart Specialization in EU regions: An evidence-based critical review*. *European Journal of Government and Economics*. 11, 2. 234-250.
11. Barca, F. (2009). *Agenda for a reformed cohesion policy*. European Communities Brussels. Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/regi/dv/barca_report_barca_report_en.pdf (accessed 13 December 2024).
12. European Commission (2015). *Local and Regional Partners Contributing to Europe 2020: Multi-level governance in support of Europe 2020*. Brussels. Retrieved from https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/studies/mlg_report_20150401.pdf (accessed 12.12.2024)
13. Aranguren, M.J., Morgan, K. and Wilson, J. (2016), *Implementing RIS3: the case of the Basque Country*, Orchestra Working Paper No. 2016/17. Retrieved from <https://www.orkestra.deusto.es/en/investigacion/publicaciones/informes/cuadernos-orkestra/989-implementing-ris3-case-basque-country> (accessed 22 November 2024)
14. Larrea, M., Estensoro, M., and Pertoldi. M. (2019), *Multilevel governance for Smart Specialisation: basic pillars for its construction*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. Retrieved from <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC116076> (accessed 17 October 2024)
15. Karlsen, J. and Larrea, M. (2014), *Territorial Development and Action Research: Innovation Through Dialogue*. Gower. Farnham. Retrieved from https://researchgate.net/publication/261179994_Territorial_Development_and_Action_Research_Innovation_through_Dialogue (accessed 14 December 2024)
16. Mintzberg, H., Ahlstrand, B. and Lampel, J. (1998). *Strategy Safari*, The Free Press, New York. Book Review. Retrieved from https://academia.edu/4727587/Book_Review_Henry_Mintzbergs_Strategy_Safari (accessed 11 November 2024)
17. Guzzo, F. and Gianelle, C., (2021). *The impact of Smart Specialisation on the governance of research and innovation policy systems*, *Smart Specialisation – JRC Policy Insights*, JRC124072, May. Retrieved from <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC124072> (accessed 31 October 2024)
18. Almeida, A., Lipinska, K. (2024) *S3 Governance. Lessons from 2014-2020*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Retrieved from https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/communities-and-networks/s3-community-of-practice/KN0224596ENN.pdf (accessed 15 October 2024)
19. Hegyi, F.B., Guzzo, F., Perianez-Forte, I. & Gianelle, C. (2021). *The Smart Specialisation Policy Experience: Perspective of National and Regional Authorities*, EUR 30683 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021. Retrieved from <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123918> (accessed 26 November 2024).

Стаття надійшла до редакції 23.12.2024

Прийнята до публікації 29.12.2024